

ДО ГНІЗДОВОЇ БІОЛОГІЇ СПІВОЧОГО ДРОЗДА (*TURDUS PHILOMELOS* C. L. BREHM, 1831) НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ ЗАХІДНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

М. Франчук

Рівненський природний заповідник
Урочище “Розвилка”, Сарни 34503, Україна
e-mail: misha-ek@mail.ru

У статті висвітлено гніздову біологію дрозда співочого (*Turdus philomelos*, C.L. Brehm, 1831) в умовах півночі Рівненської області. Обговорюються особливості розмноження, фенологія гніздування, розташування гнізд і їхні розміри, розміри кладки, постембріональний розвиток пташенят, а також успішність гніздування.

Ключові слова: Рівненська область, дрізд співочий, гніздова біологія.

У межах України співочий дрізд (*Turdus philomelos*, C.L. Brehm, 1831) населяє переважно поліську та лісостепову природні зони, заходячи у степову зону по Причорноморській низовині, та фрагментарно гніздиться на півдні Кримського півострова [26]. Поширення, екологія та гніздова біологія *T. philomelos* в межах України вивчені достатньо повно, а саме в межах Західної України [1, 2, 4–6, 14–17, 25, 26], Східній Україні [5, 9, 26–28, 30], Центральній Україні [5, 11, 26,] та Північній Україні [5, 15, 26].

У той же час дуже мало робіт, присвячених вивченню гніздової біології дрозда співочого в межах природоохоронних територій Західної України [1, 31]. Фрагментарний характер мають дослідження постембріонального розвитку цього виду в регіоні та загалом в Україні [8, 14, 28]. Саме тому дослідження в цьому напрямі залишаються достатньо актуальними. Крім вивчення особливостей гніздової біології співочого дрозда в межах природоохоронних територій, такі дослідження сприятимуть накопиченню даних, які в подальшому можуть скласти основу для моніторингових досліджень природних популяцій цього виду.

Матеріали та методи

Дослідження гніздової біології дрозда співочого ми проводили у квітні-липні 2012 року на територіях природно-заповідного фонду Рівненської області та суміжних територіях, а саме на території заповідного лісового урочища «Розвилка» (околиці м. Сарни), Рівненського природного заповідника («Білозерський» масив, масив «Переброди», масив «Сомине») та в околицях с. Яринівка Сарненського району Рівненської області. Територія дослідження має високий природоохоронний статус і характеризується низьким антропогенним тиском. Територія дослідження входить у зону мішаних лісів Українського Полісся в межах східної частини Західного Полісся.

Загалом досліджено 41 гніздо дрозда співочого, виміряно 88 яєць із 29 кладок. Лінійні вимірювання яєць і пташенят проводили з використанням штангенциркуля з точністю до 0,1 мм. Яйця та пташенят зважували на аптечних вагах з точністю до 0,01 г.

Статистичний аналіз отриманих даних проводили з використанням як загальних, так і орнітологічних методик. З оологічних показників розраховували індекс заокругленості яйця – $S_{ph} = V \cdot 100 / L$ та його об'єм – $V = 0,5236 \cdot L \cdot B^2 / 1000$ [18]. Індекс подовженості розраховували за формулою $W = L - 0,5 \cdot B / 0,5 \cdot L$ [18]. У наведених формулах; L – довжина

яйця; V – його максимальний діаметр; 0,5236 – константа. Успішність вилуплення пташенят (ефективність вилуплення) – $n_p/n_e * 100$, де n_p – кількість пташенят, які вилупилися, n_e – кількість яєць [35]. Успішність виведення – $n_{p2}/n_{p1} * 100$, де n_{p2} – кількість пташенят, які оперилися, n_{p1} – кількість пташенят, які вилупилися [34]. Характеристику типів лісорослинних умов (ТЛУ) взято за В. С. Погребняком [21].

Результати і їхнє обговорення

Статус. Співочий дрізд у Західному Поліссі України представлений номінативним підвидом *T. ph. philomelos*. У межах цієї ділянки видового ареалу він є гніздовим, перелітним, зрідка зимує [24, 26].

Фенологія гніздового періоду. З'являється дрізд співочий на гніздуванні у другій декаді березня (19.03.2012 р. – урочище «Розвилка»). У першій декаді квітня самці займають гніздову територію й активно вокалізують. Повністю збудовані гнізда виявлені у другій декаді квітня (12.04.2012 р.). Першу кладку з 4 яйцями знайдено 16.04.2012 р. (урочище «Розвилка»). Пташенята починають вилуплюватись у кінці квітня, перші пташенята вилупились 29.04 (урочище «Розвилка»). Масове вилуплення пташенят припадає на першу (02–10.05) і третю (21–29.05) декаду травня. Останні пташенята вилупилися 02.07 (Білоозерський масив, Рівненський природний заповідник). Масовий виліт зльотків припадає на середину травня та середину червня. Після вильоту з гнізда молоді птахи, разом із дорослими, протягом двох тижнів тримаються біля гнізд.

Місця гніздування (стації). Дрізд співочий більше ніж інші види роду *Turdus* тягнє до природних деревостанів. Оселяється в різноманітних лісах (ялицевих, соснових, мішаних, листяних). Перевагу надає ялиновому підросту або узліссям із добре розвинутим підліском [25]. На території дослідження гнізда дрозда співочого виявлено у свіжому грабово-дубовому-сосновому сугрудку ($n=23$), дещо менше в сирому чорновільховому сугрудку ($n=15$) та в сирому дубово-сосновому суборі ($n=3$). Гнізда зазвичай розміщені на узліссях з густим підліском. Так, 80,5% гнізд розташовані на узліссі, що переходить у відкритий простір (поле, луку), 9,8% гнізд – на межі лісових галявин і тільки 4,9% гнізд – у глибині лісу поблизу водойм (меліоративні канали та струмки).

Розміщення гнізд. Гнізда дрозда співочого на території дослідження ($n=41$) виявлені на 10 дерево-чагарникових породах. Найбільшу частку гнізд дрозда співочого становили гнізда, розміщені на ялині європейській (*Picea abies*, *Dietr*) (36,5%), що збігається з даними щодо Західної України [1, 25, 31]. Дещо меншу частку становлять гнізда, розміщені на дубі звичайному (*Quercus robur*, *L*) (17,1%), сосні звичайній (*Pinus sylvestris*, *L*), грабові (*Carpinus betulus*, *L*), крушині ламкій (*Frangula alnus*, *Mill*) (по 9,8%) та незначну частку – інші породи дерев і чагарників (17%) (табл. 1). Аналіз даних щодо розміщення гнізд дрозда співочого на території України свідчить про неоднорідний характер їх розташування. Так, найбільша частка розміщених гнізд на підрості ялини європейської характерна для Західної України та Українського Полісся [1, 16, 17, 25, 31], дуб звичайний і сосна звичайна займають другорядне місце, що також збігається з даними щодо центральної та поліської зон Польщі [33, 36]. Натомість дані щодо Східної України [9, 29, 30] та Центральної України [11] свідчать про перевагу дуба звичайного при розміщенні гнізд дрозда співочого, а гнізда, розміщені на ялині європейській, становлять незначну частку, оскільки це дерево є екзотичним інтродуцентом на сході України і характерне для антропогенного ландшафту [30]. Таким чином, вид рослини, місце розташування гнізда і висота його розміщення над землею визначаються, з одного боку, умовами захищеності обраної ділянки та ступенем турбування птахів людьми і хижаками, а з іншої – структурою та віком насаджень, умовами маскуванню [30].

Таблиця 1

Характер розміщення гнізд дрозда співочого зони мішаних лісів Західного Полісся

№	Порода дерева / чагарника	n	%	Висота розміщення гнізд
1	Ялина європейська (<i>Picea abies</i> , Dietr)	15	36,5	1,5–2,7
2	Дуб звичайний (<i>Quercus robur</i> , L)	7	17,1	0,4–4,0
3	Граб (<i>Carpinus betulus</i> , L)	4	9,8	1,7–4,0
4	Сосна звичайна (<i>Pinus sylvestris</i> , L)	4	9,8	1,0–3,0
5	Крушина ламка (<i>Frangula alnus</i> , Mill)	4	9,8	1,7–3,0
6	Вільха чорна (<i>Alnus glutinosa</i> , (L) Gaerth)	2	4,9	2,3–2,4
7	Яблуня (<i>Malus sylvestris</i> , Mill)	2	4,9	1,4–2,8
8	Груша (<i>Pyrus communis</i> , L)	1	2,4	1,9
9	Туя (<i>Thuja sp.</i> , L)	1	2,4	1,8
10	Черемша звичайна (<i>Prunus padus</i> , Mill)	1	2,4	3,8

Характеристика гнізд. За нашими даними, а також даними інших авторів [7, 19, 20, 23–25] форма гнізда дрозда співочого чашкоподібна, звичайно округла, але інколи буває сплюснута з двох боків або лише з одного, що залежить від місця його розташування. Для будівництва гнізда дрізд співочий використовує різноманітний гніздовий матеріал, а саме: порохно дерев, землю, мох сфагнум, лишайники, злаки та їхні корінці, гілки берези, сосни та кущів, соснову хвою, цвіт липи, листя, поліетилен. Нідологічні показники дрозда співочого наведені в табл. 1.

Таблиця 2

Нідологічні параметри дрозда співочого зони мішаних лісів Західного Полісся

Показники, мм	n	lim	M±m	Cv %
Діаметр гнізда (D)	41	112–180	139,4±0,71	3,26±0,360
Висота гнізда (H)	41	80,5–192	106,82±0,87	5,21±0,577
Діаметр лотка (d)	41	62–117	92,72±0,55	3,80±0,420
Глибина лотка (h)	41	55–91,6	70,67±0,62	5,61±0,621

Як видно з наведених даних, найбільш мінливою є максимальна глибина лотка (5,61%), найменше варіює максимальний діаметр гнізда (3,26%), різниця статистично достовірна ($t=3,27$; $P<0,01$). Характерно, що висота гнізда більш варіабельна порівняно з максимальним діаметром гнізда ($t=2,87$; $P<0,01$), а максимальна глибина лотка більш варіабельна, ніж максимальний діаметр лотка ($t=2,41$; $P<0,05$). На думку Д.Н. Нанкинова [20], більша варіабельність висоти гнізда і глибини його лотка визначається саме типом розташування гнізда щодо опори. Якщо гнізда розміщені на прямих опорах, але не мають хорошого прикріплення до бокових гілок, то птахи роблять дуже широку основу і невисоке гніздо. І навпаки, коли гніздо прикріплене збоку, а опора знизу – птахи приносять багато матеріалу, чим збільшують розмір гнізда, його висоту.

Розміри кладок. Розмір повної кладки на території дослідження варіює від 3 до 5 яєць ($M=4,0\pm 0,20$). Близькі дані для рівнинної частини Західної України наводять А.А. Бокотей [1], В.С. Талпош [20] та В.І. Шкаран [31]. Дещо більший розмір повної кладки в 4–6 яєць характерний для Східної України [28].

Оологічні показники. Морфологічні характеристики яєць співочого дрозда наведені в табл. 3.

Як свідчать отримані результати (табл. 3), за діаметром, об'ємом та індексом заокругленості яйця практично не відрізняються від яєць цього ж виду з інших територій Західної України [25]. У той же час, за середньою довжиною яйця співочого дрозда з території дослідження достовірно менші порівняно з даними, отриманими з інших регіонів, зокрема з Карпат і Поділля [25]. Однак ці дані не дають підстави робити висновок про географічну мінливість довжини яєць у співочого дрозда, тому що, за даними В.С. Талпоша [25], ще більше відрізняються яйця, досліджені в популяції з околиць с. Ренів у 1971 та 1976 роках.

Таблиця 3

Статистичні характеристики оологічних показників співочого дрозда зони мішаних лісів Західного Українського Полісся (n=82)

Параметри яйця	Min-max	M±m	CV%
Довжина яйця, мм	21,0–29,9	27,13±0,22	7,34
Середній діаметр яйця, мм	19,2–21,1	20,33±0,46	20,49
Об'єм яйця, мл	5,13–7,04	5,89±0,45	69,18
Індекс заокругленості	69,55–91,09	75,14±0,80	9,64
Індекс подовженості	1,1–1,3	1,20±0,05	37,73

Таблиця 4

Результати порівняння оологічних показників кладок співочого дрозда зони мішаних лісів Західного Українського Полісся з іншими регіонами Західної України (t-Стьюдента)

Параметри яйця	Карпати [25]	Поділля,		
		м. Кременець [25]	с. Ренів, 1971 [25]	с. Ренів, 1976 [25]
L, мм	-2,51*	-3,66**	-4,79***	-0,15
B, мм	-0,58	-0,75	-1,64	-0,26
V, мл	-0,68	-0,90	-1,66	-0,13
Sph	1,06	1,54	0,91	-0,23

Примітка. Рівні статистичної достовірності * (P<0,05); ** (P<0,01); *** (P<0,001).

Результати порівняння свідчать про те, що яйця в кладках обстежених, на околицях с. Ренів у 1971 р., мають достовірно більшу довжину (t=5,05; P<0,001), середній діаметр (t=5,66; P<0,001) і об'єм (t=7,42; P<0,001), порівняно з яйцями, зібраними в цьому ж місті у 1976 р. Практично незмінним залишається індекс заокругленості яйця (t=1,61; P>0,05). Можна припустити, що в популяції з околиць с. Ренів у 1971 р. чисельно переважали птахи старшого віку, яйця яких крупніші, порівняно з яйцями молодих птахів. Близькі результати відомі і для інших видів птахів [10].

За даними В. С. Талпоша [25], параметри яєць співочого дрозда залежать від часу їх відкладання, рангу яєць і їхньої кількості в повних кладках. Також відомі дані щодо Східної України за А. Б. Чаплигіною [28], встановлено, що розміри яєць збільшуються в 4–6-яйцевих кладках за рахунок достовірного збільшення їх діаметра від початку до кінця періоду розмноження. За нашими даними, розміри яєць і їхня форма не залежать від розміру кладки (r=0,012–0,05).

Постембріональний розвиток пташенят у дрозда співочого триває 12–14 діб. Вилуплення пташенят відбувається протягом однієї доби, але може тривати протягом двох і навіть трьох діб, що спостерігається і в інших частинах гніздового ареалу [13, 25]. За нашими даними, 18,0% (n=68) становлять пташенята, які вилупились у першу добу, 11,5% (n=9) – у другу добу та 1,3% (n=1) – у третю добу.

Результати проведеного дослідження вказують на те, що приріст лінійних показників і ваги відбувається за S-подібною логістичною кривою (рис. 1). До 8–9 доби відбувається поступове збільшення ваги тіла та приріст лінійних розмірів. Натомість з 9 по 12 добу у пташенят різко скорочуються приріст ваги та лінійних розмірів тіла (критичний за А.С. Родимцевим [22]), що пов'язано з ростом оперення. Розвиток контурного пір'я у дрозда співочого (8–9 доба) різко знижує темпи приросту пташенят [14]. Усе це потребує енергетичних затрат, тому на цей час уповільнюється лінійний ріст тіла. На 9–10 добу пташенята вже практично оперені та можуть покинути гніздо. На 11 добу пташенята дрозда співочого досягають найвищих значень приросту, а на 12–14 добу приріст падає, оскільки лінійні параметри наближаються до максимальних значень.

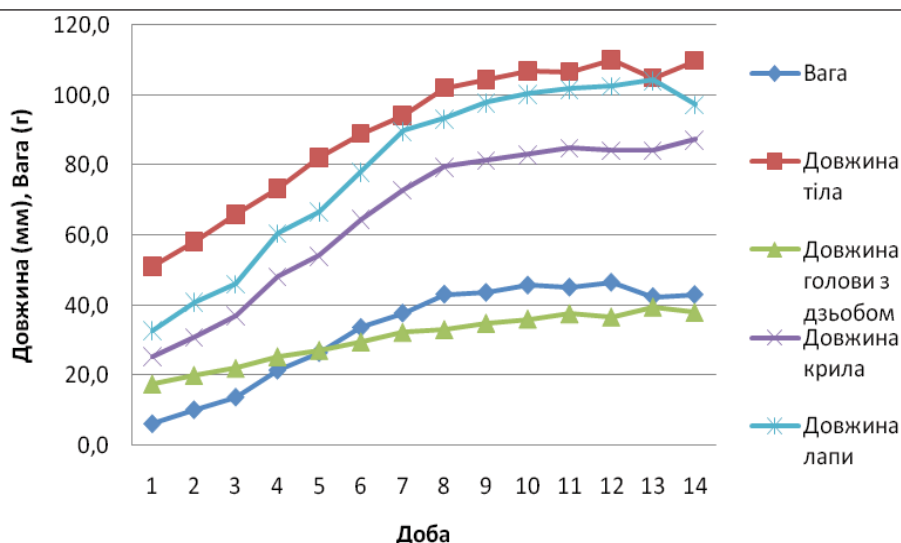

Рис. 1. Приріст ваги та лінійних ознак у пташенят дрозда співочого в постембріональний період.

Більшість пташенят – 55 особин (70,5%) покинули гнізда на 10–12 добу, що пов'язано з фактором турбування, і незначна частка – 23 особини (29,5%) затрималася до 13–14 доби. Це переважно пташенята, які мали затримку в рості, а також ті, що вилупилися пізніше (на другу-третю добу) і повністю не оперилися до моменту вильоту з гнізда. Повноцінно зльотки стають на крило лише на 16–18 добу, а до того вони перебувають у трав'яному ярусі, часто біля покинутих гнізд, де їх активно підготовують батьки.

Успішність і продуктивність виведення пташенят. Успішність гніздування дрозда співочого в умовах зони мішаних лісів Західного Українського Полісся є високою. Встановлено, що успішність вилуплення пташенят дрозда співочого (ефективність інкубації) становить 95,1%, що відрізняється від інших територій: Західної України – 42,1% [25] та Східної Європи – 59,5% [4]. Успішність гніздування становить 84,2% (n=78), що практично збігається з даними Пікула [4] – 89,65%. Відхід пташенят за час їх перебування у гнізді становить 15,4% (n=12), що є нижчим за показник у 26,0%, який наводить В. С. Талпош [25]. 78 пташенят, які вилупилися, успішно залишили гнізда 84,6% (n=66). Основна причина загибелі пташенят дрозда співочого в досліджуваному регіоні – це розорення гнізд такими хижаками як куниця (*Martes sp.*) та сойка (*Garrulus glandarius*) – 67,0% (n=8), а також вплив несприятливих погодних умов (сильна злива) – 33,0% (n=4). Продуктивність розмноження є досить високою і становить 3,9 пташенят, що вилупились, та 3,3 пташенят, які вилетіли з гнізда при умові, що середній розмір кладки становить 4 яйця.

Встановлено, що в зоні мішаних лісів Західного Українського Полісся дрізд співочий будує гнізда переважно поблизу узлісь у старих і середньовікових мішаних лісах із густим підростом ялини європейської та крушини ламкої.

Гнізда розміщені на 10 породах дерев і кущів, найбільше на ялині європейській (*Picea abies*) – 36,5% (n 15) та дубі звичайному (*Quercus robur*) – 17,07% (n = 7). Висота розміщення гнізд коливається в межах 0,3–4,0 м. До складу будівельних матеріалів гнізда входить 12 компонентів.

Доведено, що оологічні параметри дрозда співочого на території дослідження практично не відрізняються від таких цього ж виду з інших територій Західної України.

Низький антропогенний тиск і значний природоохоронний режим території дослідження сприяє високій успішності (84,61%) та продуктивності (3,3 пташенят / пару, що вилетіли з гнізда) гніздування дрозда співочого.

Автор висловлює подяку Журавчаку Ростиславу Орестовичу, Добринському Олександровичу за допомогу в організації досліджень, Пескову Володимирі Миколайовичу за методичну допомогу та наукову підтримку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бокотей А. А. К биологии певчего дрозда на Западной Украине // Материалы 10-й Всесоюз. орнит. конф. Минск: Наука и техника, 1991. С. 67–68.
2. Владышевский Д. В., Марисова И. В. Устройство гнезд представителями рода *Turdus* в разных экологических условиях // Тез. доп. конф. по вивченню флори та фауни Карпат і прилеглих територій. (Київ, 1960). С. 242–245.
3. Головань В. И. Продуктивность и успешность размножения трех видов дроздов рода *Turdus* на юго-западе Псковской области // Рус. орнит. журнал. 2006. Т. 15. Экспресс-выпуск № 313. С. 255–263.
4. Горбань І. М. Різноманіття птахів пасовищних екосистем // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. біол. 2004. Вип. 37. С. 169–175.
5. Горобець Л. В. Розповсюдження птахів роду *Turdus* на гніздуванні в Україні // Сучасні проблеми зоологічної науки: матеріали Всеукр. наук. конф. К., 2004. С. 31–33.
6. Гузій А. І. Просторово-типологічна організація населення птахів лісостанів західного регіону України. Житомир: Волинь, 2006. 448 с.
7. Дементьев Г. П., Гладков Н. А. Птицы Советского Союза. М.: Советская наука, 1954. Т. 6. С. 429–433.
8. Денисова М. Н., Подураева В. И., Давыдова А. С., Артаманова З. В. Скорость роста дроздовых на разных участках ареала // Тез. докл. 1-го съезда Всес. орнит. общ. IX Всес. орнит. конф. (Л., 1986). С. 193–195.
9. Животков А. А. К экологии гнездования певчего и черного дроздов в долине Северского Донца // Изучение и охрана птиц бассейна Северского Донца: материалы конф. Донецк, 1993. С. 81–83.
10. Кныш Н. П. Биологические особенности сорокопуга-жулана как фонового вида лесостепной полосы УССР: автореф. дис. ... канд. биол. наук. К., 1987. 15 с.
11. Коцюбура В. В., Кротовская Т. С. Некоторые особенности гнездовой биологии певчего и черного дроздов в лесничествах Степной зоны Украины // Материали II конф. молодих орнітологів України. Чернівці, 1996. С. 90–91.
12. Лакин Г. Ф. Биометрия. М.: Высшая школа, 1980. 293 с.
13. Мальчевский А. С. Гнездовая жизнь певчих птиц. Размножение и постэмбриональное развитие лесных воробьиных птиц Европейской части СССР. Л., 1959. 281 с.
14. Марисова И. В. О постэмбриональном развитии певчего и черного дрозда // Орнитология. 1968. В. 8. С. 372–373.
15. Марисова И. В. Фенология миграции дроздов рода *Turdus* на Черниговщине // Нежин. 1987. С. 1–6.
16. Марисова И. В. Хозяйственное значение, биология и распространение дроздовых УССР: автореф. дис. ... канд. биол. наук. К., 1955. 11 с.
17. Марисова І. В. Матеріали до вивчення живлення та практичного значення дроздових України // Вивчення природних ресурсів Поділля: матеріали конф. Тернопіль, 1963. С. 152–157.
18. Мяндр Р. Внутрипопуляционная изменчивость птичьих яиц. Таллин, 1988. 195 с.

19. Никифоров Н. Е., Яминский Б. В., Шкляров Л. К. Птицы Белоруссии. Минск: Вышэйшая школа, 1989. С. 383–384.
20. Нанкинов Д. Н. Исследование по экологии гнездования певчего дрозда *Turdus philomelos*, Brehm // Larus. 1977. В. XXIX–XXX. С. 159–170.
21. Погребняк П. С. Основы лесной типологии. К.: Изд-во АН УССР, 2-е изд., испр. и доп., 1955. 456 с.
22. Родимцев А. С. Этапность и критические периоды раннего онтогенеза птенцовых птиц // Орнитологические исследования в Северной Евразии: тезисы междунар. орнитол. конф. (Ставрополь, 2006). С. 438–439.
23. Рябицев В. К. Птицы Урала, Предуралья и Западной Сибири. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2001. С. 509.
24. Степанян Л. С. Конспект орнитологической фауны СССР. М.: Наука, 1990. 332 с.
25. Талнош В. С. Співочий дрізд на Західній Україні // Беркут. 1999. Т. 8. Вип. 1. С. 78–88.
26. Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Птахи фауни України: польовий визначник. К.: ТОВ «Новий друк», 2002. 416 с.
27. Чаплыгина А. Б., Кривицкий И. А., Фурсова Н. Л., Зиоменко С. К. Влияние экологической структуры биогеоценозов на характер гнездования певчего дрозда // Материалы юбилейной конф., посвященной 80-летию основания исследования на Северо-Донецкой станции Гайдары Научные. Харьков, 1995. С. 64–66.
28. Чаплыгина А. Б. Изменчивость оологических параметров у певчего дрозда как показатель условий гнездования // Актуальные проблемы оологии: Материалы II Междунар. конф. стран СНГ. Липецк, 1998. С. 44–47.
29. Чаплыгина А. Б. Отражение действия антропогенного пресса на успешность размножения птиц рода *Turdus* в трансформированных ландшафтах // Екологічний стрес і адаптація в біологічних системах: матеріали I Міжнар. конф. Тернопіль, 1998. С. 37–39.
30. Чаплыгина А. Б. Особливості розташування гнізд дроздів роду *Turdus* у трансформованих ландшафтах північно-східної України // Беркут. 2009. Т. 18. Вип. 1–2. С. 135–142.
31. Шкаран В. І. Особливості гніздової біології дроздів чорного і співочого на території Західного Полісся // Стан і біорізноманіття Шацького національного парку: матеріали наук. конф. Львів, 2010. С. 111–114.
32. Шмальгаузен И. И. Рост и общие размеры тела в связи с их биологическим значением: Рост животных. М.: Биомедгиз, 1935. С. 61–73.
33. Dyrce A. Ecology of the song-thrush (*Turdus philomelos*) and blackbird (*Turdus merula*) during the breeding season in an area of their occurrence // Ekologia Polska – seria A. 1969. T. XVII. N 39. P. 735–793.
34. Olborska P. Breeding biology of the Great Grey Shrike (*Lanius excubitor*) an analysis of nest record cards // Biological Lett. 2004. Vol. 41. N 2. P. 147–154.
35. Olson V. The effects of habitat change on the distribution and population trends of the Great Grey Shrike and Red-backed Shrike in Sweden // Proc. West. Found. Vert. Zool. 1995. Vol. 6. N 1. P. 108–111.
36. Wesoiowski T., Crapulak A. Biologia rozrodu kosa (*Turdus merula*) I drozda spivaka (*Turdus philomelos*) w Polsce – wstepna analiza kart gniazdowych // Notatki Ornitologiczne. 1986. T. 27. Zeszyt 1–2. P. 32–60.

Стаття: надійшла до редакції 26.02.13

доопрацьована 04.04.13

прийнята до друку 05.04.13

TO BREEDING BIOLOGY OF SONG THRUSH (*TURDUS PHILOMELOS* C. L. BREHM, 1831) ON PROTECTED AREAS WESTERN UKRAINIAN POLISSYA

M. Franchuk

*Nature Reserve "Rivnenskyi"
Tract «Rozvylka», Sarny 34503, Ukraine
e-mail: misha-ek@mail.ru*

The article highlights the nesting of biology song thrush (*Turdus philomelos*) in the north of Rivne region. The peculiarities of reproduction, nesting phenology, nest location and size, the clutch size, postembryonic development and success of nesting are discussed.

Keywords: Rivne region, song thrush, nest biology.

К ГНЕЗДОВОЙ БИОЛОГИИ ПЕВЧЕГО ДРОЗДА (*TURDUS PHILOMELOS* C. L. BREHM, 1831) НА ПРИРОДООХРАННЫХ ТЕРРИТОРИЯХ ЗАПАДНОГО УКРАИНСКОГО ПОЛЕСЬЯ

М. Франчук

*Ривненский природный заповедник
Урочище «Развилка», Сарны 34503, Украина
e-mail: misha-ek@mail.ru*

В статье освещены гнездовая биология дрозда певчего (*Turdus philomelos*) в условиях севера Ривненской области. Обсуждаются особенности размножения, фенология гнездования, расположение гнезд и их размеры, размеры кладки, постэмбриональное развитие и успешность гнездования.

Ключевые слова: Ривненская область, дрозд певчий, гнездовая биология.